

Lausunto

9.7.2024

VN/17877/2023
VN/17877/2023-OM-72

Maa- ja metsätalousministeriö

Oikeusministeriön lausuntotäydennys luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa otsikkoasiassa. Tällä lausunnolla täydennetään oikeusministeriön 26.6.2024 antamaa lausuntoa (VN/17877/2023-OM-49) seuraavasti.

Metsäkatoasetuksen alkuperäiskansoja koskevat säännökset

Metsäkatoasetuksen 10 artiklan 2 kohdan mukaan riskinarvioinnissa on otettava huomioon erityisesti esimerkiksi seuraavat perusteet:

- c) se, onko tuotantomaassa tai sen osissa alkuperäiskansoja;
- d) alkuperäiskansojen kuuleminen ja vilpittömässä mielessä tehtävä yhteistyö niiden kanssa tuotantomaassa tai sen osissa;
- e) alkuperäiskansojen asianmukaisesti perustellut väitteet, jotka perustuvat puolueettomiin ja todennettavissa oleviin tietoihin asianomaisen hyödykkeen tuottamiseksi käytetyn alueen käytöstä tai omistuksesta.

Esitysluonnoksen mukaan metsäkatoasetuksen alkuperäiskansoja koskevat säännökset eivät edellytä täydentävää kansallista sääntelyä, mutta sääntely voidaan osaltaan nähdä merkityksellisenä perustuslaissa tarkoitetun saamelaiden oikeuksia koskevan 17 §:n 3 momentin kannalta (luku 11.8. Saamelaiden oikeudet).

Oikeusministeriö toteaa tältä osin, että metsäkatoasetuksen 10 artiklassa edellytetty riskiarviointi velvoittaa asetuksessa määriteltyjä toimijoita. Asetuksen 2 artiklan 15 kohdan mukaan 'toimijalla' tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka kaupallisen toiminnan yhteydessä saattaa asianomaisia tuotteita markkinoille tai vie niitä. Esitysluonnoksessa todetaan (3.5 Toimijat Suomessa), että kaiken kaikkiaan on arvioitu, että metsäkatoasetuksen velvoittama asianmukaisen huolellisuuden järjestelmä tulee rakentaa Suomessa yhteensä noin 6 000 yritykseen. Tämän lisäksi hankintakauppaa harjoittavia metsänomistajia on noin 37 000 ja nautanlihan suoramyynäntiä harjoittavia nautakarjatiloja on noin 400, jotka nykyisten linjausten mukaisesti olisivat toimijoita.

Oikeusministeriön näkemyksen mukaan esitysluonnoksen arviosta poiketen, olisi syytä vielä arvioida, tulisiko lakiin lisätä tarkentavat säännökset siitä, miten toimijoiden tulee käytännössä suorittaa riskiarviointiin kuuluvat alkuperäiskansoja koskevat kuulemiset ja arvioinnit.

Alkuperäiskansa saamelaisilla on perustuslain 17.3 §:n mukaan oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaiden perinteisiä elinkeinoja ovat poronhoito, kalastus, metsästäys, keräily ja saamelainen käsityö sekä näiden nykyaikaiset harjoittamismuodot. Perinteiset elinkeinot

Postiosoite
Postadress
Postal Address
 Oikeusministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 25
 00023 Valtioneuvosto

Eteläesplanadi 10
 Helsinki

0295 16001
 +358 295 16001

09 1606 7730
 +358 9 1606 7730

kirjaamo.om@gov.fi
 oikeusministerio.fi

kuuluvat keskeisenä osana saamelaiden kulttuuriin. Poronhoito on yksi saamelaiskulttuurin näkyvimmistä alueista. Esimerkiksi saamelaiskäräjien mukaan saamelaiden kotiseutualueen paliskunnissa on poroja jouduttu ruokkimaan talvisin. Syinä lisäruokintaan ovat olleet muun muassa laidunalueiden pirstoutuminen, metsänhakkuu ja muut kilpailevat maankäyttömuodot, jotka ovat vähentäneet laidunten määrää. Käytännössä koko saamelaiden kotiseutualue on ollut ja on edelleen porojen laidunnuksessa.

Laidunalueiden pirstoutuminen hankaloittaa poronhoitoa ja näin saamelaisille alkuperäiskansana perustuslaissa turvattua oikeutta ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Metsäkatoasetuksen tehokas täytäntöönpano alkuperäiskansoja koskevien säännösten osalta jäänee toteutumatta ilman kansallisia täytäntöönpanotoimia. Edelleen esitysluonnoksen mukaan Ruokavirasto voi esimerkiksi välittömästi väliaikaisesti keskeyttää tuotteiden markkinoille saattamisen, mikäli toimija tai muu kauppa käyvä kuin pk-yritys ei noudata metsäkatoasetuksen 10 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädettyjä velvoitteita riskiarvioinnin tekemisestä tai riskiarvioinnin perusteista. Oikeusministeriö nostaa mietittäväksi, puoltaisiko myös esitetyn lain myötä viranomaiselle tulevat toimivaltuudet puuttua yrittäjien elinkeinovapautteen ja omaisuudensuojaan yhdessä perusoikeusrajoituksen tarkkarajaisuus- ja täsmällisyysvaatimuksen kanssa sitä, että metsäkatoasetuksen alkuperäiskansoja koskevia säännöksiä tarkennettaisiin kansallisessa laissa, jotta toimijoilla olisi tosiasiallinen kyky ja mahdollisuus täyttää niille metsäkatoasetuksessa annetut velvoitteet ja näin mahdollisuus välttää viranomaisten puuttuminen niiden elinkeinonharjoittamiseen.

Saamelaiskäräjälain (974/1995) 9 §:n mukainen neuvotteluvollisuus saamelaiskäräjien kanssa ja poronhoitolain (848/1990) 53 §:n mukainen neuvotteluvollisuus paliskunnan edustajien kanssa velvoittavat viranomaisia, ei yksityisiä toimijoita.

Osastopäällikön sijainen, yksikön päällikkö

Niklas Wilhelmsson

Hallitussihteeri

Pamela Sarasmo

VN/17877/2023-OM-72

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: